

**plan
wynikowy
dwustopniowy**

Anna Wołodźko

Plan realizacji materiału historii w klasie II liceum i technikum

na podstawie programu

**POZNAĆ PRZESZŁOŚĆ,
ZROZUMIEĆ DZIŚ**

HISTORIA

Projekt okładki
Agata Pieńkowska

Redakcja
Magdalena Jagielska

Korekta
Magdalena Malczewska

© Copyright by Wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR
© Copyright by Anna Wołodźko
Warszawa 2006

ISBN 83-89315-73-4

Skład, łamanie i druk
Fabryka Promocji
www.fabryka-promocji.pl

Wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR
02-793 Warszawa, ul. Przy Bazantarni 11
tel. (0-22) 544 59 00
faks (0-22) 544 59 03
www.stentor.com.pl
e-mail: stentor@stentor.com.pl

Wstęp

Plan realizacji materiału historii w II klasie liceum i technikum należy do pakietu edukacyjnego „Poznać przeszłość, zrozumieć dziś” Wydawnictwa STENTOR, zawierającego m.in. podręcznik dla klasy II autorstwa Michała Kopczyńskiego, program Grzegorza Szczepańskiego, zeszyt ćwiczeń Wojciecha Kałwata oraz scenariusze lekcji Anny Wołodźko.

Niniejszy plan obejmuje zagadnienia dotyczące dziejów nowożytnych i XIX w. Tematy zajęć odpowiadają tytułom rozdziałów w podręczniku. Zazwyczaj nauczyciel przewiduje na omówienie danego rozdziału więcej niż jedną lekcję i ma pełną swobodę w formułowaniu tematów zgodnie z własnymi zasadami pracy i możliwościami uczniów. Gwiazdką oznaczono rozdziały i godziny lekcyjne przeznaczone dla zakresu rozszerzonego.

Plan jest rozpisany na 2 godziny lekcyjne tygodniowo dla zakresu podstawowego, co daje około 70 godzin w ciągu roku szkolnego, i 3 godziny tygodniowo dla zakresu rozszerzonego, czyli około 105 godzin rocznie. Plan obejmuje także lekcje dotyczące renesansu, które autorka proponuje zrealizować w klasie I: około 15 godzin dla zakresu podstawowego i około 17 godzin dla zakresu rozszerzonego. Podział godzin przeznaczonych do realizacji niniejszego planu wynikowego zawiera poniższa tabela:

	czasu nowożytnie		XIX wiek	powtórzenia i sprawdziany	ogółem
zakres podstawowy	ok. 15 godzin (kl. I)	ok. 35 godzin (kl. II)	ok. 25 godzin (kl. II)	ok. 10 godzin (kl. II)	ok. 85 godzin = 15 godzin (kl. I) + 70 godzin (kl. II)
zakres rozszerzony	ok. 17 godzin (kl. I)	ok. 63 godzin (kl. II)	ok. 32 godzin (kl. II)	ok. 10 godzin (kl. II)	ok. 122 godzin = 17 godzin (kl. I) + 105 godzin (kl. II)

**Plan realizacji materiału historii w II klasie liceum i technikum
(plan wynikowy dwustopniowy)**

Kształcenie w zakresie podstawowym – 2 godz. tygodniowo (ok. 70 godz.)

Kształcenie w zakresie rozszerzonym – 3 godz. tygodniowo (ok. 105 godz.)

W ostatniej rubryce zasugerowano wprowadzenie kontekstów i elementów ścieżek edukacyjnych:

POL – język polski, HS – historia sztuki, WOS – wiedza o społeczeństwie, F – edukacja filozoficzna, E – etyka, G – geografia,

EUR – edukacja europejska, MED – edukacja czytelnicza i medialna, REG – edukacja regionalna.

Temat zajęć	Liczba godzin	Materiały edukacyjne	Wymagania		Ścieżki edukacyjne, konteksty
			Zakres podstawowy Uczeń:	Zakres rozszerzony Uczeń:	

CZASY NOWOŻYTNE. CZĘŚĆ 1: 1492–1696

1. Wielkie odkrycia geograficzne	3 + 1*	ilustracje: mapa świata Ptolemeusza, mapa św. Izydora z Sewilli, portolan, rycina pokazująca zastosowanie krzyża św. Jakuba, Henryk Żeglarz, mapa Henryka Martellusa, Vasco da Gama, Krzysztof Kolumb, rekonstrukcja okrętu „Santa Maria”, Ferdynand Magellan, wyprawa Francisa Drake’a	– przedstawia wyobrażenia ludzi o świecie w starożytności i średniowieczu – wyjaśnia, dlaczego w XV w. wzrosło zainteresowanie podróżami i odkrywaniem świata – charakteryzuje przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne, religijne i kulturowo-cywilizacyjne wielkich odkryć geograficznych – wyjaśnia znaczenie terminów: geocentryzm, trójkątny żagiel łaciński, karawela, karak, kwadrant, astrolabium, krzyż św. Jakuba, sekstans, rekonkwista	– omawia najważniejsze poglądy starożytnych geografów na temat kulistego kształtu Ziemi – omawia znaczenie wyprawy Marca Polo – wskazuje na mapie trasę podróży Marca Polo, najważniejsze szlaki handlowe z Europy na Wschód oraz tereny zajęte przez Turków osmańskich – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>volta da mar</i>, portolan	MED wykorzystanie tradycyjnych i nowoczesnych (internet) źródeł informacji G znajomość mapy świata, kartografia POL, F nowa koncepcja człowieka i świata w epoce renesansu
----------------------------------	--------	---	---	---	---

		mapy: „Wielkie odkrycia geograficzne”, „Gospodarka Europy z końcem XIV wieku”¹ teksty źródłowe: Amerigo Vespucci o trudach żeglugi po Atlantyku, Antonio Pigafetta, <i>Relacja o podróży Magellana dookoła świata</i>²; Jean Mocquet, <i>Relacja z podróży do Wschodnich i Zachodnich Indii</i>³ fragmenty filmu 1492 (reż. Ridley Scott) przedstawiające moment wypłynięcia okrętów Kolumba i podróż przez ocean płyta CD z muzyką filmową Vangelisa 1492 <i>Conquest of Paradise</i>	– omawia przebieg najważniejszych wypraw odkrywczych w XV i XVI w. – wskazuje na mapie trasy podróży Kolumba, Vasco da Gamy i Magellana oraz terytoria zdobyte przez Portugalczyków i Hiszpanów – prezentuje skutki wielkich odkryć geograficznych dla Europy – wyjaśnia znaczenie terminów: szkorbut, konkwistadorzy, piractwo, korsarstwo (kaperstwo), monopol, faktoria handlowa		
2. Europa i świat w XV–XVI w.	2 + 1*	ilustracje: piramida ze świątynią Majów w Tikalu, plan miasta Tenochtitlán, pozostałości miasta Machu Picchu, bóg aztecki Quetzalcoatl, przybycie	– przedstawia konsekwencje odkryć geograficznych dla Europy i świata – omawia formy narzucania zwierzchnictwa przez Europejczyków nowo odkrytym terenom	– na podstawie zebranych materiałów charakteryzuje cywilizacje Inków, Azteków i Majów oraz wyprawy konkwistadorów – wyjaśnia znaczenie nazw: Metysi, Eldorado, Amazonki	HS sztuka prekolumbijska

¹ *Atlas historyczny świata*, PPWK, Warszawa–Wrocław 1998, s. 54.

² *Wiek XVI–XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 47–48.

³ Tamże, s. 48–49.

		konkwistadorów z Hernánem Cortésem do Ameryki, ruiny misji jezuickiej San Ignacio Mini w Argentynie, muzeum mański kompleks pałacowo-świątynny w Indiach, chińska porcelana, zespół świątyń w Nikko w Japonii mapa: „Ameryka Łacińska w epoce kolonizacji”, „Basen Oceanu Indyjskiego” teksty źródłowe: Ludność Meksyku w latach 1532–1608 fragmenty filmu <i>Misja</i> (reż. Roland Joffe) przedstawiające tworzenie misji przez ojca Gabriela oraz zwiedzanie misji San Carlos przez Jęgo Eminencję	– wyjaśnia znaczenie terminów: kompania handlowa, kolonia, gospodarka światowa – wskazuje na mapie państwa: Inków, Majów i Azteków i omawia przyczyny zagłady tych cywilizacji	– omawia sytuację w basenie Oceanu Indyjskiego i ekspansję Europejczyków w Indiach, Chinach i Japonii – wskazuje na mapie szlaki handlowe w basenie Oceanu Indyjskiego – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: kontrybucja, eksterytorialność, Państwo Środka, Kraj Kwitnącej Wiśni	G znajomość mapy świata, zjawisko kolonizacji WOS, E prawa człowieka – zbrodnie ludobójstwa w historii świata
3. *U źródeł dominacji europejskiej	1*	ilustracje: niewolnik pracujący na plantacji, rycina przedstawiająca sposób rozłokowania niewolników na statku		– przedstawia przyczyny dominacji Europejczyków w Nowym Świecie i nad wielkimi imperiami Dalekiego Wschodu	E niewolnictwo, handel ludźmi G znajomość mapy Afryki

		plansza: „Dzieje mody od tuniki do krynoliny” mapa: „Afryka w XV–XVII w.” tekst źródłowy: Adam Smith, <i>Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów</i> (ks. I, rozdz. 8)		– omawia rolę Ameryki Łacińskiej i Afryki w rozwoju gospodarki rodzimej i europejskiej – wyjaśnia, dlaczego ksenofobia jest szkodliwa także dla rozwoju gospodarczego – na przykładzie rozwoju mody odzieżowej ocenia stosunek Europejczyków do innowacji i zamykanie do zmian – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: europocentryzm, relatywizm kulturowy, Koptowie, kultura suahili, Afrykanerzy (Burowie)	WOS zjawisko ksenofobii
4. Gospodarka Europy w XVI i XVII w. Dualizm w rozwoju gospodarczym	2	ilustracje: <i>Bankier z żoną, wóz konny z urządzeniem do odmierzania drogi, panorama Antwerpii, rynek w Amsterdamie, Czapka Flory na głupców, panorama Gdańska, Zboże płaci, zboże nie płaci, Pijaństwo Noego</i> Michała Anioła tabele: „Wzrost cen w Polsce i Anglii w XVI w.”, „Bilans obrotów handlowych hetmana koronnego Adama Mikołaja Sieniawskiego na rynku gdańskim w 1715 r.”	– wyjaśnia, na czym polega dualizm gospodarczy Europy – omawia rolę pieniądza w gospodarce – wskazuje na mapie centra gospodarcze w okresie średniowiecza i renesansu – charakteryzuje pozycję ekonomiczną Holandii (ze szczególnym uwzględnieniem Antwerpii i Amsterdamu) oraz Rzeczypospolitej i Gdańska – omawia funkcjonowanie systemu folwarczno-pańszczyźnianego – wymienia przyczyny kryzysu gospodarczego Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII w.	– ocenia perspektywę rozwoju gospodarczego Europy Wschodniej i Zachodniej – analizuje przyczyny przesunięcia centrum gospodarczego Europy z południa na północ	G gospodarka Europy

		wykres: „Średnie płace dojarzek w dobrach królewskich w różnych regionach Korony ok. 1565 r.” mapy: „Gospodarka Europy w XVI–XVII w.”, „Eksport zboża w Rzeczypospolitej w 2. poł. XVI w.” tekst źródłowy: Anzelm Gostomski, <i>Gospodarstwo</i> (fragment)	– wyjaśnia znaczenie terminów: dualizm gospodarczy, deflacja, inflacja, rewolucja cen, transakcje barterowe, reeksport, ceny dumpingowe, folwark, pańszczyzna, poddaństwo, monopol propinacyjny		
5. *Czego uczy historia gospodarcza?	1*	ilustracje: fleut, armaty, <i>Mysliwi na śniegu</i> Pietera Brueghla starszego, Hugo Grotius tekst źródłowy: Adam Smith, <i>Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów</i> (ks. I, rozdz. 1)		– omawia przyczyny intensywnego rozwoju Niderlandów Północnych w XVII w. i regresu gospodarki holenderskiej w XVIII w. – charakteryzuje rozwój Amsterdamu i objaśnia zasadę „więcej i taniej” – omawia innowacje zastosowane przez Holendrów w transporcie – omawia przyczyny kryzysu Włoch w XVII w. oraz przyczyny awansu gospodarczego Szwecji – wskazuje cechy polityki merkantylizmu – wyjaśnia znaczenie terminów: fleut, transakcje terminowe, system nakładczy, płodozmian	G gospodarka Europy

6. Renesans europejski	2 + 2*	ilustracje: Lorenzo Valla, Erazm z Rotterdamu, renesansowy zamek w Chambord, sukiennice na rynku w Krakowie, <i>Człowiek witruiwiański</i> i <i>Mona Lisa</i> Leonarda da Vinci, <i>Ukaranie Hamana</i> Michała Anioła, <i>Biczowanie Chrystusa</i> Piera della Francesca, <i>Madonna z Dzieciątkiem i świętymi</i> Bonawentury Berlinghieri, <i>Madonna na tronie w otoczeniu świętych i aniołów</i> Duccia di Buoninsegny, <i>Narodziny Jezusa</i> Fra Angelica, <i>Madonna kancлера</i> Jana van Eycka, <i>Madonna z Dzieciątkiem</i> Rafaela, <i>Rudolf II Habsburg</i> Giuseppe Arcimboldiego, rekonstrukcja twarzy Mikołaja Kopernika, fragment atlasu anatomicznego Andersa Vesaliusa albumy malarstwa⁴ plansza: „Architektura renesansu” tekst źródłowy: Leonardo da Vinci, <i>Traktat o malarstwie</i> (fragment)	– objaśnia genezę renesansu – umiejscawia renesans w dziejach kultury europejskiej – omawia cechy odrodzenia – wymienia przedstawicieli odrodzenia i ich dzieła – wyjaśnia znaczenie terminów: mecenas artystyczny, humanizm, attyka, maskarony, arkady, światłocień, perspektywa, manieryzm, teoria heliocentryczna, alchemia	– porównuje średniowiecze i renesans – charakteryzuje humanizm i wskazuje jego wpływ na twórców renesansowych – wymienia najbardziej znanych mecenasów sztuki – analizuje przykładowe dzieła sztuki (malarstwo, rzeźba i architektura) – objaśnia zasady manieryzmu – omawia i ocenia rozwój szkolnictwa, nauki, astrologii, alchemii i medycyny – określa cechy człowieka renesansu	POL koncepcja człowieka i wizja świata w epoce odrodzenia HS sztuka i architektura renesansu EUR dziedzictwo kulturowe Europy MED korzystanie z tradycyjnych i nowoczesnych źródeł informacji REG zabytki renesansu w regionie rodzinnym ucznia
------------------------	--------	---	--	--	--

⁴ W. Becket, współpraca P. Wright, *Historia malarstwa. Wędrówki po historii sztuki Zachodu*, przeł. H. Andrzejewska, I. Zych, Wydawnictwo „Arkady”, Warszawa 1996; W. Becket, współpraca P. Wright, *1000 arcydzieł*, przeł. E. Gorządek, Wydawnictwo „Arkady”, Warszawa 2005.

7. Reforma- cja, kontr- reforma- cja i wojny religijne w Europie	3	ilustracje: dokument Zbi- gniewa Oleśnickiego usta- nawiający odpust, karyka- tura – handel odpustami, Marcin Luter, Jan Kalwin, <i>Luca Pacioli z uczniem, Noc św. Bartłomieja, Zabójstwo Gwizjusza</i>, obrady soboru trydenckiego, <i>Dysputa o Eucharystii</i> Rafaela, Ignacy Loyola wręczają- cy regułę zgromadzenia Pawłowi III, strona z Biblii pelplińskiej, warsztat dru- karski mapa: „Podział religijny Europy w XVI w.” teksty źródłowe: Marcin Luter, <i>Do chrześcijańskiej szlachty niemieckiej</i> (frag- ment); <i>Augsburskie wyzna- nie wiary</i> (art. 15, 16, 21, 28), <i>Edykt nantejski</i>⁵, <i>Sześć żon Henryka VIII</i>⁶, wybrane sentencje Ignacego Loyoli⁷ fragment filmu <i>Królowa Margot</i> (reż. Patrice Chéreau) przedstawiający noc św. Bartłomieja	– wskazuje przyczyny reformacji w Europie – prezentuje poglądy Marcina Lutra i omawia wojny religijne w Niemczech – omawia sytuację polityczną i religijną we Francji i Anglii w XVI w. – wskazuje postanowienia edyktu nantejskiego i interpretuje tekst źródłowy – zna okoliczności wybuchu refor- macji w Anglii – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: odpust, sekularyzacja, wielka protestacja, predestyna- cja, hugenoci, noc św. Bartłomie- ja, Kościół anglikański, purytanie – omawia konsekwencje reforma- cji dla Kościoła katolickiego – przedstawia działania represyjne i reformatorskie prowadzone w ramach kontrreformacji – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: kontrreformacja, inkwizy- cja, cenzura, jezuita	– porównuje przyczyny i przebieg reformacji w Niemczech, Francji i Anglii – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sola fide, sola gratia, sola scriptura; cuius regio, eius religio</i>; anabapty- ści; inkunabuły – określa na podstawie mapy po- dział religijny Europy w XVI w. – omawia znaczenie druku dla rozpowszechniania reformacji – analizuje i ocenia tezę Maxa We- bera o związku między kalwini- zmem a rozwojem kapitalizmu – dokonuje oceny działań Kościoła w ramach kontrreformacji – samodzielnie interpretuje zale- cenia Ignacego Loyoli dla zakon- ników	WOS stosunki pań- stwo–Kościół E tolerancja MED początki druku, inkunabulistyka
---	---	---	--	--	--

⁵ *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, dz.cyt., s. 151–152.

⁶ A. Fraser, *Sześć żon Henryka VIII*, przeł. I. Szymańska, A. Nowakowska, Rachocki i s-ka, Pruszków 1994, s. 489.

⁷ *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, dz.cyt., s. 135–136.

8. Reforma- cja i kontr- reformacja w Rzeczy- pospolitej	2 + 1*	ilustracje: wnętrze XVII- wiecznego zboru w Kiejdanach na Litwie, sąd sejmowy nad aria- nami, nagrobek prymasa Jakuba Uchańskiego, akt konfederacji warszaw- skiej, Stanisław Hozjusz, Augustyn Kordecki, sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej, karyka- tura antykatolicka mapa: „Reformacja w Rzeczypospolitej w XVI–XVII w.” teksty źródłowe: Konfederacja warszaw- ska (fragment), Krzysztof Arciszewski o konfliktach religijnych	– omawia główne kierunki refor- macji w Polsce – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: dysydenci, unicy, dyzunicy, tumult – ocenia wyjątkowy charakter konfederacji warszawskiej – wyjaśnia, dlaczego w drugiej połowie XVII w. zmienił się sto- sunek katolików do niekatolików	– na podstawie mapy określa za- sięg i kierunki reformacji w Polsce – objaśnia, dlaczego w Rzeczypo- spolitej w XVI–XVII w. nie doszło do wojen religijnych i prześlado- wań na tle wyznaniowym – omawia sytuację prawosław- nych w Polsce – dostrzega rolę kultu maryjnego w działaniach kontrreformacyj- nych	E tolerancja WOS wielokulturo- wość i wielo- wyznaniowość Rzeczypospolitej REG ośrodki kultu maryjnego w kraju i regionie ucznia
9. Rzeczpo- spolita złotego i srebrnego wieku – spo- łeczństwo i państwo	2 + 1*	ilustracje: ostatni książęta mazowieccy, panorama Warszawy u schyłku XVI w., praca przymuso- wa w Rasphuis w Amsterdamie	– przedstawia okoliczności zawar- cia i warunki unii lubelskiej – omawia rozwój liczebny ludno- ści Rzeczypospolitej w XVI i XVII w. – wymienia najważniejsze przywi- leje generalne dla szlachty	– wymienia i wskazuje na mapie nabytki terytorialne Rzeczypo- spolitej w XVI–XVII w. – omawia skutki wydawania przywilejów dla szlachty przez polskich władców	WOS społeczeństwo stanowe, geneza demo- kracji

		tabele: „Powierzchnia państw europejskich w drugiej połowie XVI w.”, „Zaludnienie państw europejskich ok. 1580 r.”, „Przywileje szlachty polskiej” wykresy: „Zaludnienie Korony”, „Struktura stanowa Korony u schyłku XVI w.”, „Ludność największych miast Korony w końcu XVI w.” mapy: „Rzeczpospolita w XVI–XVII w.”, „Języki mieszkańców Rzeczypospolitej” tekst źródłowy: Walerian Nekanda Trepka, <i>Liber chamorum</i> (fragment)	– charakteryzuje pozycję społeczną szlachty, mieszczaństwa, chłopów i mniejszości etniczno-stanowych – wyjaśnia znaczenie terminów: unia personalna, unia realna, złoty i srebrny wiek Rzeczypospolitej, społeczeństwo stanowe, reprodukcja ludności, nobilitacja, indygenat, klientela, ludzie luźni		
10. Sąsiedzi Rzeczypospolitej w XVI w.	3 + 1*	ilustracje: cesarz Maksymilian I Habsburg, cesarz Karol V, <i>Hold pruski</i> Jana Matejki, <i>Bitwa pod Orszą</i>, Iwan IV Groźny, <i>Rzeź sztokholmska</i>, nagrobek Jana III Wazy	– omawia rozwój terytorialny monarchii Habsburgów – omawia okoliczności ostatniej wojny polsko-krzyżackiej oraz warunki traktatu krakowskiego z 1525 r. – wskazuje na mapie zmiany terytorialne po wojnie – wyjaśnia pojęcia: hołd, sekularyzacja, elektor	– wskazuje na mapie kraje rządzone przez Habsburgów – omawia dzieje Krzyżaków po sekularyzacji zakonu – zna okoliczności rozpadu unii kalmarskiej	HS malarstwo historyczne

		mapy: „Władztwo Habsburgów w epoce Karola V”, „Rzeczpospolita w XVI–XVII w.”, „Rozwój terytorialny Rosji w XVI w.” teksty źródłowe: Andrzej Krzycki o hołdzie pruskim z 1525 r.⁸; Giles Fletcher, <i>O Rosji</i>	– przedstawia rozwój terytorialny Wielkiego Księstwa Moskiewskiego – wskazuje na mapie granice Rosji w XVI w. – charakteryzuje politykę wewnętrzną Iwana IV Groźnego – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: car, bojar, kniaź, дума, дворяне, oprыczнина, самодержавие – omawia wojny o Bałtyk w XVI w. – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>dominium maris Baltici</i> – zna okoliczności zawarcia unii polsko-szwedzkiej i konfliktu Zygmunta III Wazy z Karolem Sudermańskim		
11. *Europa Zachodnia w cieniu Hiszpanii	3*	ilustracje: Franciszek I, pałac Escorial pod Madrytem, Filip II Habsburg, dworzanin turecki, janczary, bitwa pod Lepanto mapy: „Hiszpania za Filipa II”, „Imperium osmańskie w XVI–XVIII w.” teksty źródłowe: System rządów Filipa II w oczach dworzan		– omawia wojny włoskie między Francją i Habsburgami – przedstawia strukturę władzy w państwie hiszpańskich Habsburgów – wymienia konsekwencje działań inkwizycji hiszpańskiej – charakteryzuje ustrój polityczny i strukturę społeczną imperium osmańskiego w XVI w. – na podstawie mapy omawia rozwój terytorialny Turcji	G znajomość mapy Europy

⁸Tamże, s. 232–235.

				– wyjaśnia znaczenie terminów: kortezy, janczarzy, jasyr – omawia genezę i skutki rewolucji w Niderlandach oraz przyczyny konfliktu hiszpańsko-angielskiego w końcu XVI w.	
12. *Walka o przewagę w Europie Zachodniej w XVII w.	3*	ilustracje: defenestracja praska, Albrecht Walenstein, książę Bawarii Maksymilian I, lądowanie Gustawa Adolfa w Niemczech mapa: „Rzesza i kraje dziedziczne Habsburgów w czasach wojny trzydziestoletniej” teksty źródłowe: Maksymilian I o bitwie pod Białą Górą, Johan Salvius o złupieniu Magdeburga w 1631 r.		– omawia przyczyny kryzysu w Rzeszy w XVI i XVII w. – przedstawia genezę wojny trzydziestoletniej – charakteryzuje kolejne etapy działań militarnych – omawia skutki wojny trzydziestoletniej i układ sił w Europie po zakończeniu konfliktu – objaśnia strategię „wojna sama się wyżywi” – wyjaśnia znaczenie terminów: defenestracja, konfesjonalizacja, rekatołicyzacja, restytucja – zna główne kierunki polityki zagranicznej Francji w drugiej połowie XVII w.	G znajomość mapy Europy
13. Rzeczpospolita w Europie XVII w.	4 + 2*	ilustracje: car Wasyl Szujski i jego bracia przed sejmem warszawskim, Smoleńsk, hetman Stanisław Żółkiewski, hetman Jan Karol Chodkiewicz, Sebastian Sobieski z chorągwią królewską,	– omawia przebieg wielkiej smuty w Rosji i wojnę Rzeczypospolitej z Rosją w pierwszej połowie XVII w. – rozumie znaczenie terminów: wielka smuta, dymitriada	– przedstawia chronologię konfliktów zbrojnych Rzeczypospolitej w XVII w. – wskazuje na mapie zmiany terytorialne związane z prowadzonymi wojnami – zna próby reform militarnych Władysława IV	POL twórczość Henryka Sienkiewicza

		<i>Jeździec polski (Lisowczyk)</i> Rembrandta, chorągiew husarska, galeon wojenny „Vasa”, Jan Kazimierz Waza, biskup Karol Ferdynand Waza, Ludwika Maria Gonzaga, <i>Zaporozcy piszący list do sultana tureckiego</i>, Karol X Gustaw, Stefan Czarniecki, król Danii Fryderyk III, twierdza w Kamieńcu Podolskim, zamek chocimski, tureckie kotły do wybijania rytmu marszu, Jan III Sobieski w otoczeniu rodziny, odsiecz wiedeńska mapy: „Rzeczpospolita w 1. poł. XVII w.”, „Bitwa pod Kircholmem (27 IX 1605 r.)”, „Rzeczpospolita w 2. poł. XVII w.” fragmenty filmu <i>Ogniem i mieczem</i> (reż. Jerzy Hoffman) przedstawiające rozmowę Skrzetuskiego z Chmielnickim tuż przed pierwszą bitwą i scenę w kwaterze króla Jana Kazimierza w Toporowie oraz filmu <i>Potop</i>	– przedstawia wojny polsko-szwedzkie oraz stosunki polsko-tureckie w pierwszej i drugiej połowie XVII w. – wyjaśnia znaczenie terminów: lisowczycy, husaria, odsiecz – charakteryzuje sytuację Kozaków na Ukrainie w XVI i pierwszej połowie XVII w. – omawia przyczyny wybuchu powstania Chmielnickiego – przedstawia kolejne etapy wojny z Kozakami i Rosją w XVII w. – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: Niżowcy, atamani, hołysze, rejestr kozacki, Kozacy „stateczni” i „swawolni”	– charakteryzuje politykę dynastyczną polskich Wazów – dostrzega skutki wojen Rzeczypospolitej w XVII w. dla polityki, gospodarki i kultury	
--	--	--	--	--	--

		ukazujące zdradę Radziwiłłów w Kiejdanach i obronę Jasnej Góry teksty źródłowe: Krzysztof Radziwiłł o wojnie ze Szwedami w Inflantach, Testament polityczny Fryderyka Wilhelma Hohenzollerna (fragment)			
14. Od państwa renesansowego do absolutyzmu	2 + 1*	ilustracje: Machiavelli, Tomasz Morus, hiszpańscy pikinierzy, piechota austriacka tabela: „Liczebność armii i flot w krajach europejskich od XV do XVIII w.” teksty źródłowe: Niccoló Machavelli, <i>Księżę</i>⁹ (fragmenty); Jean Bodin, <i>Sześć ksiąg o Rzeczypospolitej</i>¹⁰; Duńskie Prawo Królewskie (fragment)	– charakteryzuje monarchię stanową, państwo renesansowe i monarchię absolutną – przedstawia najważniejsze nurty myśli politycznej renesansu – wyjaśnia znaczenie terminów: makiawelizm, utopia, monarchomachowie, państwo podatkowe	– omawia przemiany w sztuce wojennej w XVI i XVII w. – dostrzega konsekwencje gospodarcze, społeczne i polityczne rewolucji militarnej	WOS myśl polityczna renesansu
15.* Europa XVII w. – nie tylko absolutyzm	4*	ilustracje: kardynał Richelieu, <i>Kardynał Mazarin zamyka świątynię wojny i otwiera świątynię pokoju</i>, Ludwik XIV, Fryderyk Wilhelm I, <i>Alegoria sukcesji Tudorów</i>, Oliver Cromwell		– omawia sytuację we Francji za rządów Ludwika XIII i Ludwika XIV – przedstawia życie arystokracji francuskiej na dworze w Wer-salu	WOS systemy ustrojowe

⁹Tamże, s. 171–174.

¹⁰ Tamże, s. 181–182.

		teksty źródłowe: Jakub Bossuet o władzy absolutnej, Jean Baptiste Colbert o Wersalu¹¹, Współcześni o ceremoniale dworskim w Wersalu¹², Jakub Bossuet o Oliverze Cromwellu, Oliver Cromwell o rewolucji angielskiej		– wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: Fronda, intendent, merkantylizm, etykieta dworska – charakteryzuje absolutyzm brandenbursko-pruski – wyjaśnia znaczenie terminu „państwo militarne” – omawia rozwój terytorialny państwa brandenbursko-pruskiego od XVI do pierwszej połowy XVIII w. – porównuje absolutyzm francuski i pruski – przedstawia podstawowe fakty z okresu rządów Tudorów w Anglii – wyjaśnia przyczyny zatargu Stuartów z parlamentem i wybuchu wojny domowej w XVII w. – omawia rewolucję angielską i kształtowanie się parlamentaryzmu – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: długi parlament, purytanie, restauracja, chwalebna rewolucja, monarchia parlamentarna, konstytucja niepisana (rozproszona)	
--	--	---	--	--	--

¹¹ Tamże, s. 319.

¹² Tamże, s. 324–325.

16. Ustrój Rzeczypospolitej szlacheckiej	3 + 1*	ilustracje: Aleksander Jagiellończyk przyjmujący Statut Łaskiego, Bona Sforza, podział dochodów z królewskich, Sejmik przed kościołem, Anna Jagiellonka, wieża więzienna na zamku przemyskim tabela: „Królowie elekcji Rzeczypospolitej” teksty źródłowe: Artykuły henrykowskie (fragment)	– omawia genezę demokracji szlacheckiej i okoliczności powstania dwuizbowego sejmiku – przedstawia postulaty i reformy ruchu egzekucyjnego – charakteryzuje strukturę i sposób obradowania sejmiku Rzeczypospolitej – określa kompetencje króla – wymienia najważniejszych urzędników – wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja sejmowa, <i>nihil novi</i>, egzekucja dóbr, egzekucja praw, królewskiej, stany sejmujące, <i>liberum veto</i>, klientela, elekcja <i>vivente rege</i> – omawia sytuację Rzeczypospolitej w okresie bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta – objaśnia zasady elekcji <i>viriliter</i> i okoliczności przeprowadzenia pierwszej elekcji tego typu – wyjaśnia znaczenie terminów: interregnum, konfederacja, elekcja <i>viriliter</i>, <i>pacta conventa</i>, elekcja rozdwojona, senator rezydent	– przedstawia treść artykułów henrykowskich na podstawie analizy tekstu źródłowego – ocenia zasady wprowadzone do ustroju Rzeczypospolitej na mocy artykułów henrykowskich – objaśnia termin „konfederacja” i wymienia rodzaje konfederacji – zna rodzaje i uprawnienia sejmików – wymienia kategorie sądów w Rzeczypospolitej i ich kompetencje	WOS geneza i tradycja demokracji w Polsce
17. Rewolucja naukowa i kulturalna epoki baroku w Europie	2 + 1*	ilustracje: Francis Bacon, rozmowa królowej Szwecji Krystyny z Kartezjuszem, Izaak Newton, <i>Ekstaza św. Teresy</i> Berniniego¹³,	– przedstawia osiągnięcia naukowe XVII w. i ich wpływ na postrzeganie świata	– porównuje barok katolicki, barok dworski i barok mieszczański	HS architektura i sztuka baroku i rokoka

¹³ Plansza nr 10, [w:] K. Mrowcewicz, *Kultura baroku i klasycyzmu. Materiały z dziejów sztuki – dla liceów*, STENTOR, Warszawa 2000.

		fasada kościoła św. Piotra i Pawła w Krakowie, plac św. Piotra w Rzymie, <i>Panny dworskie</i>, portrety Diego Velázquez, <i>Uczta oficerów kompanii strzelców św. Adriana</i> Fransa Hals, <i>Wymarsz strzelców Rembrandta</i> plansza: „Architektura baroku” strona internetowa http://www.wga.hu/ tekst źródłowy: Podróźnicy angielscy o Holandii i Holendrach	– omawia cechy stylu barokowego i rokoka w sztuce – wskazuje cechy sztuki XVII w. na przykładzie dzieła malarskiego, rzeźby i architektury – omawia rolę Kościoła katolickiego w promowaniu sztuki baroku – charakteryzuje barok dworski i barok katolicki – wyjaśnia znaczenie terminów: barok, rokoko, realizm, kontrasty światłocieniowe, kształty rubensowskie		POL cechy epoki baroku
18. Kultura Rzeczypospolitej w epoce odrodzenia i baroku	2	ilustracje: dziedziniec zamku na Wawelu, katedra wawelska, wnętrze kolegiaty w Pułtusku, plan Zamościa, Wielka Zbrojownia w Gdańsku, zamek w Baranowie Sandomierskim, kolegiata w Klimontowie, Zamek Ujazdowski, zamek w Podhorcach, płasko-rzeźby na zamku Krzyżtopór, plan rezydencji w Wilanowie,	– charakteryzuje główne elementy kultury materialnej w Rzeczypospolitej XVI–XVII w. – dostrzega kulturotwórczą rolę dworu: szerzenie obyczajów i mody cudzoziemskiej oraz kultury zachodniej – omawia rozwój sztuki, literatury, publicystyki, drukarstwa i szkolnictwa w Rzeczypospolitej XVI i XVII w. – charakteryzuje architekturę renesansową i barokową w Polsce, podaje przykłady		POL polska literatura renesansowa i barokowa

		pałac Krasieńskich w Warszawie, pas kontuszowy, karta tytułowa kalendarza na 1760 r. tabela: „Różnice zamożności szlachty wielkopolskiej w 2. poł. XVII w.” plansza: „Pompa funebris – ludzie wobec śmierci” tekst źródłowy: Inwentarze ruchomości Stanisława Grabskiego i Chrystiana Kierskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: sarmatyzm, rustykalizacja kultury, panegiryki, epitafia		REG zabytki renesansu i baroku w regionie rodzinnym ucznia
--	--	--	---	--	--

CZASY NOWOŻYTNE. CZĘŚĆ 2: 1697–1871

1. Wiek oświecenia	2 + 1*	ilustracje: John Locke, Thomas Hobbes, Jan Jakub Rousseau, Adam Smith, królowna Anna Maria, Walter Otton Tepper, Georges de Buffon, Antoine Lavoisier, karta tytułowa Wielkiej encyklopedii francuskiej, rzymska fontanna di Trevi, projekt stołu rokokowego, ogród włoski, ogród francuski, park angielski	– omawia najważniejsze poglądy oświeceniowe – przedstawia wybrane teorie dotyczące organizacji społeczeństwa i państwa – wymienia znanych przedstawicieli epoki i ich najważniejsze dzieła – ocenia, jaki wpływ wywarły poglądy oświeceniowe na sytuację społeczno-polityczną niektórych państw europejskich	– porównuje poglądy Hobbesa, Locke’a, Woltera i Rousseau dotyczące teorii państwa – dostrzega rozwój chemii jako odrębnej nauki – omawia główne idee fizjokracji i ekonomii klasycznej – przedstawia status kobiet w epoce oświecenia – omawia życie codzienne w czasach oświecenia – rozróżnia i podaje cechy renesansowego ogrodu włoskiego, barokowego ogrodu francuskiego i parku angielskiego	POL oświecenie – cechy epoki, powiastka filozoficzna WOS zasady demokracji: trójpodział władz, suwerenność narodu, doktryny polityczne (liberalizm, konserwatyzm), geneza praw
--------------------	--------	--	--	--	---

		tabela: „Służba w gospodarstwach domowych w Tuluzie” plansza: „Architektura rokoka i klasycyzmu” teksty źródłowe: John Locke, <i>Traktat o rządzie politycznym</i>¹⁴, Charles Louis de Montesquieu, <i>O duchu praw</i>¹⁵, Jean Antoine de Condorcet o „filozofach”	– wyjaśnia znaczenie terminów: racjonalizm, empiryzm, deizm, ateizm, <i>tabula rasa</i>, prawo naturalne, umowa społeczna, encyklopedyści, libertynizm – charakteryzuje sztukę późnego baroku, rokoka i klasycyzmu		człowieka (prawo naturalne i stanowione) HS sztuka i architektura klasycyzmu
2. Mocarstwa europejskie w latach 1700–1763. Absolutyzm oświecony	3	ilustracje: Karol XII, gołenie brody bojarowi, cesarzowa Maria Teresa, Fryderyk II Wielki dogładający zbioru ziemniaków, Katarzyna II mapy: „Mocarstwa europejskie w XVIII w.”, „Rozwój terytorialny Brandenburgii i Prus w XVII–XVIII w.” teksty źródłowe: Dypłomata francuski Bonnac o reformach Piotra I w Rosji¹⁶, Dekret Piotra I o obowiązku szkolnym w Rosji¹⁷,	– omawia reformy wewnętrzne przeprowadzone przez Piotra I – przedstawia przyczyny i skutki III wojny północnej, wskazuje na mapie terytoria zajęte przez Rosję podczas tej wojny – charakteryzuje rolę Piotra Wielkiego w dziejach Rosji i Europy – wyjaśnia znaczenie terminów: imperator, absolutyzm oświecony – wskazuje cechy absolutnego władcy oświeconego – omawia rządy Fryderyka II w Prusach, Marii Teresy i Józefa II w Austrii	– omawia wojnę o sukcesję austriacką i wojnę siedmioletnią	

¹⁴ *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, dz.cyt., s. 353.

¹⁵ *Historia. Teksty źródłowe do ustnego egzaminu maturalnego*, red. J. Chańko, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 1997, s. 40.

¹⁶ *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, dz.cyt., s. 379–380.

¹⁷ *Tamże*, s. 381.

		Dekret cesarza Piotra I o powołaniu Akademii Nauk ¹⁸ , Otton Pleyer o rozbudowie armii rosyjskiej przez Piotra I ¹⁹ , Fryderyk II, <i>Anti-Machiavel</i> (fragment)			
3. Brytyjska monarchia parlamentarna. Powstanie Stanów Zjednoczonych	3 + 1*	ilustracje: oranżyści, <i>Boston Tea Party</i> (bostońskie picie herbaty), Jerzy Waszyngton, Beniamin Franklin mapy: „Osadnictwo w Ameryce Północnej”, „Wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych” teksty źródłowe: Konstytucja Stanów Zjednoczonych z 17 IX 1787 r.²⁰ (fragment); Alexis de Tocqueville, <i>O demokracji w Ameryce</i> (fragment)	– omawia politykę wewnętrzną Wielkiej Brytanii w XVIII w. (unia ze Szkocją, utrwalenie rządów parlamentarno-gabinetowych) – objaśnia znaczenie terminów: jakobici, oranżyści, wigowie, torysi – przedstawia relacje między kolonistami amerykańskimi a brytyjską metropolią – wskazuje przyczyny wybuchu wojny o niepodległość kolonii brytyjskich w Ameryce – omawia przebieg i skutki wojny – charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: bostońskie picie herbaty, federacja, konstytucja, republika prezydencka, <i>self-made man</i>	– analizuje, w jaki sposób myśl oświecenia wpłynęła na treść konstytucji amerykańskiej – ocenia konstytucję Stanów Zjednoczonych pod kątem zasad demokracji	WOS geneza partii politycznych, geneza konstytucjonalizmu
4. *Rzeczpospolita w stanie anarchii	2*	ilustracje: elekcja księcia Conti, August II Mocny, Order Orła Białego, pomnik Stanisława Leszczyńskiego		– omawia sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po śmierci Jana III Sobieskiego i w czasach saskich	

¹⁸ Tamże, s. 382.

¹⁹ Tamże, s. 384.

²⁰ Historia. Teksty źródłowe do ustnego egzaminu maturalnego, dz.cyt., s. 44.

		czyńskiego, Jędrzej Kitowicz, rycina z encyklopedii <i>Nowe Ateny</i> teksty źródłowe: Jędrzej Kitowicz, <i>Opis obyczajów za panowania Augusta III</i>²¹; Traktat Loewenwolda²², Stanisław Dunin Karwicki o równowadze między stanami		– wyjaśnia i analizuje zjawisko oligarchii magnackiej w Polsce – przedstawia konsekwencje III wojny północnej dla Rzeczypospolitej i znaczenie sejmu niemego – zna okoliczności i skutki wojny o sukcesję polską po śmierci Augusta II – wskazuje przykłady ingerencji obcych państw w wewnętrzne sprawy Polski – przedstawia założenia reform Rzeczypospolitej w czasach saskich	
5. Czasy stanisławowskie	3 + 1*	ilustracje: Stanisław August Poniatowski, Pałac Kazimierzowski w Warszawie, Karol Stanisław Radziwiłł, chorągiew konfederatów barskich, strona tytułowa „Gazety Warszawskiej”, pałac Łazienkowski, Waka – rezydencja na Wileńszczyźnie, klasycystyczny dworek w Radziejowicach, pałac w Tulczynie mapa: „Pierwszy rozbiór Polski”	– omawia okoliczności elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego i reformy sejmu konwokacyjnego – charakteryzuje sytuację wewnętrzną w czasach stanisławowskich do 1773 r. – wskazuje na mapie tereny utracone przez Rzeczpospolitą w wyniku I rozbioru – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: prawa kardynalne, Komisja Edukacji Narodowej – zna największe dzieła polskiego oświecenia (architektoniczne, malarskie, literackie i publicystyczne)	– analizuje przyczyny I rozbioru Polski i politykę zaborców – omawia rolę Stanisława Augusta Poniatowskiego w rozwoju mecenatu artystycznego i kultury – rozumie znaczenie Komisji Edukacji Narodowej i Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych	POL literatura i publicystyka polskiego oświecenia HS architektura i malarstwo polskiego oświecenia

²¹ *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, dz.cyt., s. 341–342.

²² Tamże, s. 337.

		tabela: „Powierzchnia i liczba mieszkańców ziem objętych I rozbiorem” tekst źródłowy: Jan Duklan Ochocki o dworach magnackich w XVIII w.			
6. Schyłek Rzeczypospolitej	3 + 1*	ilustracje: strona tytułowa Konstytucji 3 maja, <i>Konstytucja 3 maja</i> Jana Matejki, <i>Order Virtuti Militari</i>, <i>Zdobycie armat pod Racławicami</i> Aleksandra Orłowskiego, ostatnia potyczka Berka Joselewicza, wieszanie podobizn targowiczian tabele: „Powierzchnia i liczba mieszkańców ziem objętych II rozbiorem”, „Powierzchnia i liczba mieszkańców ziem objętych III rozbiorem” mapa: „Drugi i trzeci rozbiór Rzeczypospolitej. Powstanie kościuszkowskie” teksty źródłowe: Konstytucja 3 maja i Prawo o miastach²³ (fragmenty)	– ocenia sytuację Rzeczypospolitej w Europie po I rozbiórce – charakteryzuje ugrupowania polityczne Sejmu Wielkiego – przedstawia reformy uchwalone na Sejmie Czteroletnim, rozumie znaczenie Konstytucji 3 maja – omawia wojnę z Rosją w obronie Konstytucji i II rozbiór Polski – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: czarna procesja, plenipotenci, kontrasygnata, Virtuti Militari – analizuje sytuację Rzeczypospolitej po II rozbiórce – omawia przebieg powstania kościuszkowskiego i skutki upadku insurekcji – rozumie znaczenie powstania kościuszkowskiego – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: insurekcja, kosynierzy	– charakteryzuje sytuację międzynarodową przed zwołaniem i w czasie trwania obrad Sejmu Wielkiego – analizuje fragmenty tekstu Konstytucji 3 maja i omawia zasady ustrojowe – porównuje Konstytucję Stanów Zjednoczonych i Konstytucję 3 maja – wskazuje na mapie terytoria zagarnięte przez zaborców w wyniku II i III rozbioru oraz miejsca ważniejszych bitew powstania kościuszkowskiego – analizuje poglądy historyków dotyczące przyczyn upadku Rzeczypospolitej – ocenia postawę Stanisława Augusta Poniatowskiego	HS twórczość Jana Matejki, <i>Panorama Racławicka</i>

²³ Konstytucja 3 maja 1791. Statut Zgromadzenia Przyjaciół Konstytucji, oprac. J. Kowecki, PWN, Warszawa 1991, s. 93–113, 123–130.

7. Rewolucja francuska	4 + 1*	ilustracje: <i>Przysięga w sali do gry w piłkę</i>, zdobycie Bastylji, sankiulota, <i>Zgilotynowanie Ludwika XVI</i>, symbol rojalistów, <i>Śmierć Marata</i> wykres: „Ceny pszenicy i żyta we Francji w latach 1787–1789” mapa: „Francja w czasach rewolucji” teksty źródłowe: Deklaracja praw człowieka i obywatela (fragment); Emanuel Sieyes, <i>Co to jest stan trzeci?</i>²⁴, Deklaracja praw Konstytucji jakobińskiej (fragment)	– przedstawia polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny wybuchu rewolucji francuskiej – wskazuje zasady polityczne i prawa zawarte w Deklaracji praw człowieka i obywatela – omawia zasady pierwszej konstytucji francuskiej – omawia przebieg rewolucji, wyodrębniając kolejne etapy – zna okoliczności powstania I koalicji antyfrancuskiej – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: konstytuanta, rewolucja municypalna, mer, prawa naturalne, deficyt budżetowy, nobile, legitymizacja, jakobini, korde-lierzy, żyrondyści, sankiuloci, termidorianie – rozumie znaczenie rewolucji francuskiej dla historii Europy	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>ancien régime</i> – rozumie rolę, jaką odegrał w rewolucji lud francuski – porównuje zasady ujęte w Deklaracji praw człowieka i obywatela z rzeczywistymi rządami sprawowanymi w kolejnych etapach rewolucji	WOS prawa człowieka
8. Wojny napoleońskie	3 + 1*	ilustracje: Polscy legioniści na Santo Domingo, koronacja cesarska Napoleona, łuk triumfalny w Paryżu, <i>Rozstrzelanie powstańców</i>, karykatura – Napoleon ze śmiercią na koniu	– omawia wojny prowadzone przez rewolucyjną Francję – zna genezę i dzieje Legionów Polskich we Włoszech – wymienia i omawia wojny napoleońskie z sześcioma koalicjami – rozumie przyczyny upadku Napoleona – przedstawia sytuację wewnętrzną we Francji w czasach Napoleona Bonapartego	– analizuje przyczyny klęski Napoleona w kampanii moskiewskiej – zna kontrowersje związane z osobą Napoleona, dokonuje oceny postaci – wskazuje na mapie zmiany terytorialne wprowadzone po kongresie wiedeńskim	POL Pieśń Legionów Polskich we Włoszech G znajomość mapy Europy

²⁴ T. Maresz, K. Juszczczyk, *Historia w tekstach źródłowych. Wypisy*, t. 2, Rzeszów 2000, s. 31.

		mapy: „Europa w epoce napoleońskiej”, „Europa po kongresie wiedeńskim w 1815 r.”²⁵ źródła: karykatury z epoki, Franciszek Gajewski o odwołaniu armii Napoleona spod Moskwy²⁶	– dostrzega znaczenie Kodeksu Napoleona – omawia postanowienia kongresu wiedeńskiego – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: blokada kontynentalna, bitwa trzech cesarzy, bitwa narodów, centralizm, równowaga europejska, legitymizm, sto dni Napoleona		
9. Rewolucja przemysłowa	2 + 1*	ilustracje: most żeliwny, dworzec kolejowy w Skierniewicach, Karol Marks tabele: „Ludność Anglii, Francji i Niemiec na tle nowożytnej Europy”, „Przeciętne wykorzystanie przez Amerykanów czasu w ciągu doby” wykresy: „Zależność między wzrostem liczby ludności a płacami w Anglii w XVI–XIX w.”, „Etapy przejścia demograficznego”, „Zależność między długością dnia pracy a jej wydajnością w Anglii 1909 r.”	– omawia przemiany w rolnictwie – wymienia i omawia najważniejsze wynalazki techniczne – przedstawia przemiany w transporcie i organizacji pracy – wyjaśnia konsekwencje demograficzne rewolucji przemysłowej – przedstawia przemiany społeczne i wskazuje nowe warstwy społeczne powstałe w wyniku rewolucji przemysłowej – objaśnia znaczenie terminów: rewolucja przemysłowa, industrializacja, urbanizacja, protekcjonizm, standard życia – przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w poszczególnych krajach	– podaje opinie historyków na temat określenia „rewolucja przemysłowa” – przedstawia zależność pomiędzy rozwojem rolnictwa a rozwojem przemysłu – wyjaśnia znaczenie terminów: maltuzjanizm, przejście demograficzne, luddyci, płace nominalne, płace realne	G rozwój gospodarczy Europy

²⁵ *Atlas historyczny świata*, PPWK, Warszawa–Wrocław 1998, s. 100.

²⁶ *Historia 1789–1990. Wybór tekstów źródłowych dla szkół średnich*, oprac. J. Eisler, M. Sobańska-Bondaruk, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 25–26.

		plansza: „Dzieje transportu” mapy: „Sieć kanałów i główne okręgi przemysłowe w Anglii w połowie XIX w.”, „Gęstość linii kolejowych w Europie ok. 1850 r.” tekst źródłowy: Karol Marks, Fryderyk Engels, <i>Manifest Komunistyczny</i> (fragment)	– wymienia i podaje cechy nowych ideologii (socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, anarchizm)		
10. Od Napoleona do Mikołaja. Ziemie polskie w latach 1795–1830	4 + 1*	ilustracje: Pałac Staszica w Warszawie, <i>Nadanie Konstytucji Księstwu Warszawskiemu</i>, musztra na placu Saskim, most Kierbedzia, kibitka plansza: „Wojsko polskie u boku Francuzów” mapy: „Księstwo Warszawskie”, „Przemysł na ziemiach polskich w połowie XIX w.” tekst źródłowy: „Pamiętnik Warszawski” o liberalizmie, Opinie o powstaniu Księstwa Warszawskiego²⁷	– przedstawia okoliczności utworzenia Księstwa Warszawskiego i zasady nadanej mu konstytucji – zna okoliczności upadku Księstwa Warszawskiego i powstania Królestwa Polskiego – wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja okrojowana, Kongresówka – omawia zasady ustroju Królestwa Polskiego – omawia sytuację polityczną i gospodarczą ziem polskich w poszczególnych zaborach – przedstawia początki opozycji	– omawia społeczne konsekwencje nadania konstytucji Księstwu Warszawskiemu – dostrzega wysiłek militarny Księstwa Warszawskiego – wyjaśnia znaczenie terminu „sumy bajońskie” – ocenia stosunek Napoleona do Polaków	POL romantyzm

²⁷ Historia. Teksty źródłowe do ustnego egzaminu maturalnego, dz.cyt., s. 52–53.

			– analizuje politykę gospodarczą księcia Druckiego-Lubeckiego i sytuację na wsi w zaborze rosyjskim – rozumie, dlaczego Polacy spiskowali przeciwko caratowi – przedstawia genezę powstania listopadowego – wyjaśnia znaczenie terminów: filomaci, filareci, dekabryści		
11. Kultura, nauka i obyczaje w XIX w.	2 + 1*	ilustracje: Hegel, <i>Szybkość, para i deszcz</i> – <i>Wielka Kolej Zachodnia</i> Wiliama Turnera, <i>Opactwo w dąbrowie</i> Caspara Davida Friedricha, <i>Wolność wiodąca lud na barykady</i> Eugène’a Delacroix, <i>Tratwa „Meduzy”</i> Théodore’a Géricault’a, August Comte, Ludwik Pasteur, Robert Koch plansze: „Architektura neogotycka i eklektyczna”, „Higiena” teksty źródłowe: Wiktor Hugo o stanie zabytków we Francji, Eugène Viollet-le-Duc o renowacji zabytków, John Ruskin o konserwacji zabytków	– charakteryzuje literaturę, filozofię, sztukę i muzykę końca XVIII i XIX wieku – wymienia przykładowych twórców tego okresu i ich dzieła – wyjaśnia zagadnienie mesjanizmu romantycznego – wyjaśnia znaczenie terminów: sentymentalizm, preromantyzm, romantyzm, mesjanizm, etnografia, neogotyki, eklektyzm	– omawia poglądy Augusta Comte’a i teorię ewolucji Karola Darwina – dostrzega postęp w medycynie – wyjaśnia znaczenie terminów: scjentyzm, ewolucjonizm	POL sentymentalizm i romantyzm F koncepty filozoficzne Kanta i Hegla HS konserwacja zabytków

12. Europa po Wiedniu. Wiosna Ludów	3 + 1*	ilustracje: Joseph de Maistre, Alexis de Tocqueville, Napoleon III, kanclerz Klemens von Metternich, Wilhelm von Humboldt, rozruchy w Berlinie mapa: „Europa po kongresie wiedeńskim” tekst źródłowy: Akt Świątego Przymierza z 1815 r.	– przedstawia zasady porządku pokongresowego – charakteryzuje ideologie XIX-wieczne (konserwatyzm, liberalizm, utylitaryzm) – przedstawia sytuację w pokongresowej Europie w latach 1815–1848 – omawia przebieg i konsekwencje rewolucji lutowej we Francji w 1848 r. oraz okoliczności przywrócenia cesarstwa – wskazuje przyczyny polityczne, społeczne i gospodarcze Wiosny Ludów – omawia Wiosnę Ludów w Niemczech (Austrii, Prusach), we Włoszech, na Węgrzech, w Czechach i na ziemiach polskich – wyjaśnia znaczenie terminów: czwórprzymierze, Świąte Przymierze, czartyści, państwo postabsolutystyczne, karbonariusze, Młoda Europa, parlament frankfurcki	– porównuje stosunek konserwatystów i liberałów do dorobku oświecenia – omawia ideę oddolnego zjednoczenia Niemiec	WOS ideologie i doktryny polityczne
13. Kryzys Świątego Przymierza. Zjednoczenie Włoch i Niemiec	3 + 1*	ilustracje: Henri Dunant, karykatura – narada w sprawie polskiej, karykatura z okresu kulturkampfu – <i>Nowinka mechaniczna do kazań kościelnych</i>,	– wskazuje na mapie terytorium imperium osmańskiego		

		<i>Proklamacja cesarstwa niemieckiego w Sali Lustrzanej Wersalu</i> mapy: „Europa w latach 1815–1871”²⁸, „Zjednoczenie Włoch”, „Zjednoczenie Niemiec” teksty źródłowe: Politycy o stosunkach międzynarodowych; Przemówienie Ottona von Bismarcka w komisji budżetowej Landtagu Prus z 30 września 1862 r.²⁹; Theo Aronson, <i>Cesarze niemieccy 1871–1918</i> (fragmenty dotyczące polityki Bismarcka)³⁰	– przedstawia kryzys wewnętrzny w Turcji w pierwszej połowie XIX w., powstanie niepodległej Grecji, wzrost nastrojów narodowych wśród Słowian Południowych – omawia politykę mocarstw wobec Turcji – przedstawia przebieg i skutki wojny krymskiej – rozumie genezę zjednoczenia Włoch i politykę Napoleona III – omawia proces zjednoczenia Włoch i jego konsekwencje – rozumie międzynarodowe aspekty wybuchu powstania styczniowego – charakteryzuje politykę Ottona von Bismarcka – omawia etapy zjednoczenia Niemiec, odrodzenie Rzeszy niemieckiej i konsekwencje integracji państwa – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: konwencja Alvenslebena, depesza emska, komuna paryska	– omawia politykę Mahmuda Alego w Egipcie – omawia militarne konsekwencje wojny francusko-pruskiej – ocenia politykę Napoleona III i Ottona von Bismarcka – porównuje sposoby zjednoczenia Włoch i Niemiec	WOS prawa człowieka, działalność Henri Dunanta – powstanie Międzynarodowego Czerwonego Krzyża
14. Polskie powstania narodowe w XIX w.	6 + 1*	ilustracje: miejsce obrad Towarzystwa Patriotycznego – kawiarnia Honoratka, Emilia Plater,	– omawia okoliczności wybuchu i przebieg powstania listopadowego	– omawia powstanie listopadowe na Litwie i w Rusi – wymienia najważniejsze reformy Aleksandra II w Rosji	

²⁸ *Atlas historyczny świata*, PPWK, Warszawa–Wrocław 1998, s. 102–103.

²⁹ *Historia 1789–1990*, dz.cyt., s. 76.

³⁰ T. Aronson, *Cesarze niemieccy 1871–1918*, przeł. M. Czarnecka, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1998, s. 44–45, 64–65.

		bal w paryskim Hôtel Lambert, pomnik przed kościołem w Chochołowie, Edward Dembowski na czele procesji, <i>Pogrzeb pięciu ofiar</i>, kobiety w żałobie, <i>Kozacy rozpędzają manifestację na Krakowskim Przedmieściu</i>, <i>Brama na Starym Mieście</i> Aleksandra Gierymskiego mapy: „Powstanie listopadowe”, „Powstanie styczniowe” teksty źródłowe: Kazimierz Deczyński o położeniu chłopów w Królestwie Polskim, Jan Słomka o rabacji galicyjskiej, Wspomnienia jezuita, ojca Karola Antoniewicza z Galicji 1846 (fragmenty diariusza), Wspomnienia Teofila Kurczaka	– zna stanowisko państw europejskich wobec powstania – wymienia represje zastosowane przez Rosjan po upadku powstania listopadowego – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: polityka kunktatorska, epoka paskiewiczowska – charakteryzuje Wielką Emigrację, omawia programy ugrupowań emigracyjnych – wymienia najważniejsze organizacje spiskowe na ziemiach polskich po powstaniu listopadowym – omawia genezę, przebieg i skutki powstania krakowskiego 1846 r. – wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: praca organiczna, Centralizacja Poznańska, rabacja galicyjska – omawia sytuację w Królestwie Polskim w okresie odwilży powstania Wielopolskiego – omawia okoliczności wybuchu i przebieg powstania styczniowego – zna konsekwencje upadku powstania styczniowego – omawia reformy uwłaszczeniowe na ziemiach polskich	– omawia i ocenia postawy Polaków wobec zaborców w XIX w. – prezentuje i ocenia poglądy Józefa Szujskiego – ocenia szanse powodzenia i znaczenie polskich powstań narodowych	POL polska literatura romantyczna, geneza pozytywizmu HS polskie malarstwo i rysunki historyczne
--	--	--	--	--	--

			– wyjaśnia znaczenie pojęć: mil-lenerzy, biali, czerwoni, branka, <i>liberum conspiro</i>, stańczycy, praca u podstaw, pozytywizm		
15. Konty-nent amerykański w XIX w.	2	ilustracje: Tecums, pa-rowce na Missisipi, Włodzimierz Krzyżanowski, Henry Ford mapa: „Rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych. Wojna secesyjna” tekst źródłowy: Henry Ford, <i>Moje życie i dzieło</i> (fragment)	– omawia sytuację na kontynencie amerykańskim w XIX w. i rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych do 1861 r. – wskazuje różnice między Północą a Południem Stanów Zjednoczonych – dostrzega polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny wybuchu wojny secesyjnej – omawia przebieg i skutki wojny domowej w Stanach Zjednoczonych – objaśnia znaczenie terminów: abolicjonizm, secesja, Unia, Konfederacja, jankesi, Ku-Klux-Klan – omawia rozwój gospodarczy Stanów Zjednoczonych po wojnie secesyjnej (postęp w rolnictwie i przemyśle, wynalazki)	– wskazuje na mapie kolejne terytoria zajęte przez Stany Zjednoczone	WOS geneza społeczeństwa i kultury masowej